

O številnih znamenitih osebnostih preteklosti smo že pisali v rubriki Domoznanstvo. Od teh se jih je veliko srečalo z inkvizicijo (12. -18. stoletje), kot na primer Giordano Bruno (1548–1600), Marko Gospodnetić (1560–1626), Galileo Galilei (1564–1642), Giulio Cesare Vanini (1585–1619). Zaradi ugotovljenega "krivorstva" so Bruna in Vaninija živa sežgali na grmadi. Gospodnetičevo truplo z njegovo sliko in njegovimi knjigami so tudi javno sežgali na Campo de Fiori v Rimu in pepel pogorelih stvari vrgli v Tiberu. Galilei pa je moral javno preklicati svoje misli o gibanju Zemlje in o Soncu v središču našega planetnega sistema, da se je rešil sežiga. Že dve stoletji pred njimi se je podobno dogajalo in tudi dogodilo s češkim univerzitetnim profesorjem in rektorjem Karlove univerze v Pragi. Oglejmo si ta primer brez večjih podrobnosti, posebno glede verskih vprašanj. Vsebino sem povzel po številnih člankih na Wikipediji, jo zelo skrajšal in predelal v spis za poljudno branje in splošno izobrazbo.

Jan Hus

(Johann(es) Hus(s); Husinec, Češka, 1369–Konstanca, Nemčija, 6. 7. 1415)

Že v zgodnjih letih je odšel v Prago, kjer se je preživljal s petjem in služenjem po cerkvah. Bil je zelo pozitivna osebnost, njegova predanost izobraževanju pa izjemna. Na Karlovi univerzi v Pragi je leta 1393 diplomiral. Čez tri leta pozneje je dosegel naziv mojstra (magistra) svobodnih umetnosti. Leta 1400 je postal univerzitetni profesor, bil posvečen v rimskokatoliškega duhovnika in kmalu začel pridigati v praških cerkvah. Leta 1401 je bil izvoljen za dekana filozofske fakultete, leta 1409 pa za rektorja univerze.

Ko je postal rektor, je začel kritizirati propad vrednot katoliške cerkve tistega časa. Zgledoval se je po angleškem teologu, filozofu in biblicistu (prevajalcu svetega pisma) Johnu Wycliffu (1331–1384), profesorju Oxfordske univerze, ki je zahteval odcepitev angleške Cerkve od Rima. Bil je tudi proti cerkveni hierarhiji (razvrstitev po položaju, da ni razlik med duhovniki) in proti bogatenju Cerkve.

Zaradi takega delovanja, ki ga je Hus razglašal v svojih pridigah in spisih, ga je katoliška cerkev takoj razglasila za krivoverca, njegovo učenje pa za krivoverstvo (krivo vero). Leta 1411 ga je izobčila, to je izključila iz Cerkve. Na koncilu (zborovanju škofov in teologov) v Konstanci leta 1415 tudi po vztrajnem prigovarjanju in grožnjah Hus ni hotel popustiti in preklicati svojega mnenja. Zato je bil obsojen kot krivoverec, predan posvetnim oblastem in sežgan na grmadi.

Jan Hus - češki teolog, katoliški duhovnik, pridigar, verski reformator, filozof, pedagog, pisatelj, prevajalec, univerzitetni profesor in rektor Karlove univerze v Pragi.

* * *

Približni potek dogodkov od leta 1411 do Husovega sežiga 6. julija 1415.

Hus se je seznanil s kritičnim pisanjem o Cerкви oxfordskega profesorja Johna Wycliffa. Njegove ideje so na Češkem sploh naleteli na plodna tla. Hus je bil vnet pristaš Wycliffovih zahtev. O njih je tudi govoril v svojih pridigah.

Češki mojstri s Husom na čelu so imeli podporo kralja Vaclava IV., ki je želel oslabiti nemško stran in pridobiti na Češkem čim širšo podporo za svoje politične ambicije, saj je želel postati rimsko-nemški cesar, kakor je bil njegov oče Karel IV.

Hus je na univerzi postal vodilna osebnost češke strani proti nemški. Rim je preko praškega nadškofa zahteval od univerze, naj uradno prekliče in obsodi Wycliffove nauke. Nemška univerzitetna stran je to naredila, češka univerzitetna stran pa je sestavila spisek izbranih stavkov iz Wycliffovih del in jih 20. maja 1408 obsodila, vendar je menila, da Wycliffovi nazori niso krivoverski, če zadevo obravnavamo s širšega stališča. Pod kraljevim pritiskom je praški nadškof papežu sporočil, da v deželi niso našli krivoverstva. Češki mojstri in ostale reformatorske sile so še naprej uživali kraljevo podporo.

Vendar pa se je nadškof, ki je poznal stvar od blizu in želel izkoreniniti širjenje Wycliffovih sporočil, potem vseeno obrnil na papeža, da je prepovedal Wycliffove spise in pridiganje na zasebnih mestih (npr. Husovemu pridiganju po

cerkvah v Pragi). Husa je izobčil iz Cerkve, ta pa je še naprej nadaljeval s pridiganjem in širjenjem Wycliffovih idej. Sredi leta 1411 je sicer prišlo do umiritve razmer med nadškofovo in Husovo stranjo. Kmalu nato pa je nadškof umrl, njegov naslednik pa je že bil pod vplivom kralja in Husu ni delal težav.

Spor je spet nastal, ko je Hus ostro nastopil proti križarskemu pohodu, proglašenemu leta 1412 s strani papeža Janeza XXIII. in naperjenemu proti kralju Ladislavu Neapeljskemu. Papež je namreč obljubil odpustke vsakemu udeležencu odprave. V wycliffovskih krogih je bil odpor proti odpustkom zakoreninjen že dalj časa. Hus je to zadevo z odpustki neposredno napadel in papeža imenoval za antikrista. Sledili so ljudski nemiri, ki so vznemirili tudi kralja. Dekan teološke fakultete v Pragi je kmalu zatem obsodil 45 Wycliffovih člankov in jih prepovedal širiti. V tem času je Hus izgubil precej kraljeve podpore in ostal brez njegove zaščite.

Nad Husom in njegovimi privrženci je tedaj papež razglasil prekletstvo. Ukazal je, da morajo Husa prijeti in da mu morajo soditi po cerkvenih zakonih. Prepovedana so bila vsa Husova bogoslužja. Hus je zato zapustil Prago in se skril na podeželju. Tukaj je tudi napisal svoje glavno delo *De ecclesia* (Cerkev).

Praška teološka fakulteta je leta 1413 Husove nauke obsodila kot zmotne, Hus pa se je branil in napisal obsodbo nekaterih katoliških spisov tiste dobe. Papež je ponovno opomnil praškega nadškofa in druge češke škofe o nevarnosti širjenja Husovih in Wycliffovih idej in zahteval Husovo izročitev.

Koncil, ki ga je papež sklical 30. oktobra 1413 v Konstanci na Bodenskem jezeru, naj bi razrešil slabo stanje, v katerem se je znašla zahodna cerkev, jo reformiral in odstranil herezije tistega časa. Že iz navedenih ciljev koncila je postalo jasno, da je bil Husov proces načrtovan kot ena najpomembnejših nalog koncila.

Hus se je na poziv cesarja podal na koncil sam (brez uradnega cesarjevega spremstva) z domnevo, da mu bo tam dana možnost svobodno razpravljati o svojem nauku in veri. Vendar se ni zavedal, da se bo v Konstanci proti njemu že od začetka vodil pravni proces, začet že prej. Cesar Husu na potovanju do Konstance ni mogel zagotoviti varne poti, ker je bilo cerkveno sodišče zunaj cesarjevega ozemlja.

Papež je v Konstanci umaknil kletev nad Husom. Se pa je tam novembra razširila novica, da hoče Hus pobegniti s koncila. Zato je bil pod pretvezo razgovora s kardinali Hus priveden do palače, v kateri je bival tudi papež Janez XXIII., in je tam (s svojim soglasjem) tudi ostal.

Na koncilu so ga najprej obdolžili osmih cerkvenih zmot. Dne 4. decembra je bila imenovana preiskovalna komisija, čez dva dni pa je bil Hus že zaprt v dominikanskem samostanu na otoku sredi Bodenskega jezera, kjer so ga držali vse do marca 1415. Komisija je nekajkrat zahtevala od Husa, da bi se podredil rabsodbam njenih teoloških mojstrov. Pri preiskavi je Hus sprva zanikal

kakršnokoli povezavo z Wycliffovimi nazori in vse od njih zavrnil. Nek sicer Husov somišljenik pa je obtožil Husa, da odstopa od resnice zato, ker se boji smrti. Hus je nato zbolel. Proces je bil začasno prekinjen. Proti Husu pa so še naprej pričali tudi nekateri njegovi sodobniki iz Prage in drugod.

Ko je prispel do Konstance cesar, je od kardinalov zahteval, naj Husa izpustijo. Ti pa so zagrozili, da bo v tem primeru razpuščen celoten koncil. Cesar je zaradi ohranitve pomembnega koncila, ki naj bi odstranil razkole v cerkvi, 4. januarja 1415 popustil pritiskom. Dobil pa je obljubo, da bo Husu zagotovljeno javno zaslišanje. V zaporu je Hus spisal nekoliko del (*O kesanju, O ljubezni do Boga, O treh sovražnikih človeka, O smrtnem grehu, O prikazanju Gospoda in molitvi, O zakonu in O oltarnih svetostih*). Dobival je hrabrilna pisma s Češke, omogočili so mu tudi obiske.

V marcu 1415 se je začela zadeva razvijati zelo dramatično. Husa je dal konstanški škof prepeljati na svoj grad. Koncil je prebrodil resno krizo in se postavil nad avtoriteto papeža. Zdaj se je lahko proces proti Husu nadaljeval.

Hus je pred odhodom na koncil domneval, da bo lahko koncilskim očetom odprto predstavil svoje poglede, za kar si je tudi pripravil tako imenovano *Besedo o miru (Sermo de pace)*. Predvideval je, da bo šlo za teološko razpravo. A se je zmotil. Koncil je bil dejansko sodni tribunal, ki je imel pravico samostojno odločiti, ali Husovi nauki soglašajo z naukom cerkve ali ne. Husovo pozicijo je še dodatno oteževalo to, da je bil označen za trdoglavega krivoverca, katerega obtožba se je nanašala na samo vero, zato se ni imel pravice zagovarjati pred sodiščem, niti ni smel imeti odvetnika.

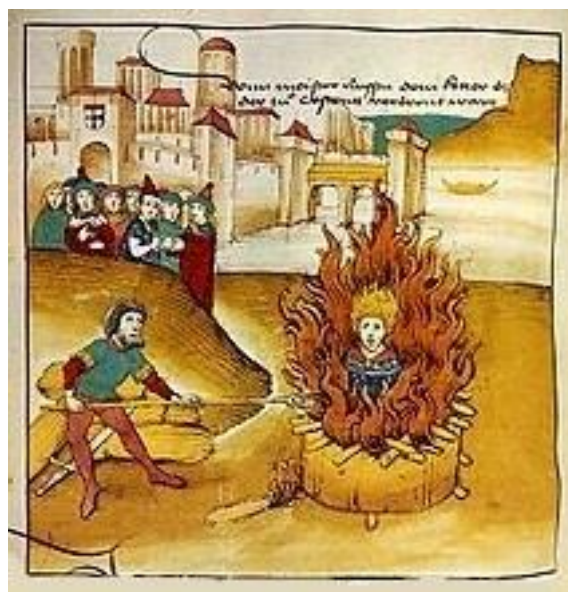
Prvo zaslihanje je potekalo 6. junija 1415. Zaradi obsežnosti primera pa so bila na koncu potrebna kar tri. Dokumenti koncila se niso ohranili. Prepričani o Husovi nedolžnosti so njegovi podporniki koncilu predstavili Husove traktate *De ecclesia, Contra Stanislaum, Contra Palecz* in *Contra occultum adversarium*, kar pa je pozneje Hus komentiral kot veliko napako. Sam je namreč te spise želel pred koncilom zatajiti. Tekom zaslihanja Hus ni imel možnosti razpravljati o ničemer drugem kot na temo člankov in spisov, ki so mu jih predočili. Hus je kljub temu na vsako vprašanje odgovarjal izjemno dolgo in izčrpno, zaradi česar so mnogi prisotni začeli izgubljati potrpežljivost.

Hus bi se moral svojih domnevno zmotnih pogledov brezpogojno odreči. Je pa še naprej vztrajal, da hoče biti poučen o svojih napakah in da bo odgovoril le na obtožbe, utemeljene na Svetem pismu. Ker koncil tovrstnih dokazov ni predočil, je preklic svojih spisov zavrnil. Cesar je po zaslišanju kardinalom svetoval, naj s Husom naredijo po svoji vesti, v nobenem primeru pa ne smejo dopustiti njegove vrnitve na Češko.

Člani koncila so še vedno upali, da bo Hus preklical svoje nauke in so mu 18. junija predložili skrajšani seznam točk, ki bi se jim moral odpovedati. Hus je zavrnil tudi to. Dne 20. junija so bili Husovi spisi obsojeni na uničenje, njegovi

nauki pa zavrženi kot zmotni. Hus je zavrnil avtoriteto koncila in zavrnil tudi preklic v obliki zelo preproste in zanj dokaj ugodno formulirane izjave: „Teh mnenj nisem nikoli delil in jih nikoli niti nisem pridigal in če bi to bil storil, slabo bi bil to storil, torej jih razglašam za zmotne in prisegam, da jim nočem slediti, niti jih pridigati.“ Še istega dne je prijateljem, ki so ga poskušali prepričati naj se vendarle podredi koncilu, odgovoril, da bi bil pripravljen spokorno preklicati vse, kar je napisal, če bi se počutil krivega, vendar pa pričakuje dokaz o njegovi krivdi iz Svetega pisma. Koncil je tako izčrpal vse možnosti, kako Husa obvarovati pred predpisanimi kaznimi in je po cerkvenih zakonih nadalje ravnal z njim kot z zagrizenim krivovercem.

Dne 6. julija 1415 je koncil obravnaval primer mojstra Jana Husa. Prebran je bil celoten potek procesa in Husovi nauki, označeni za krivoverske. Hus se je hotel ponovno braniti, vendar so ga utišali, saj obravnava ni imela več pomena zaslišanja, temveč je šlo le še za golo razglasitev obsodbe. Jan Hus je bil obtožen širjenja Wycliffovih nauk, njegove knjige je bilo ukazano sežgati, sam Hus pa je bil proglašen za nepopravljivega krivoverca. Hus je še enkrat zavrnil preklicati svoja dejanja in ideje. Koncil je takrat razglasil, da z njim nima nič več opraviti in ga je predal posvetnim oblastem s prošnjo, da bi mu bilo ohranjeno življenje.

Jan Hus na grmadi.

Cesar Sigismund, v vlogi kot zastopnik svojega polbrata Vaclava IV., je predal Husa mestnim oblastem, ki so ga po sklepu zbora mesta Konstancie obsodile na smrt. Morišče naj bi bilo za mestnimi vrati. Hus je na poti do grmade pel marijansko pesem *Christi virgo dilectissima* in prepričeval ljudi, da njegovo učenje ni zmotno. Ko je že bil privezan na grmadi, je prišel cesarjev

marešal in po cesarjevem ukazu še enkrat ponudil Husu, da si ohrani življenje s preklicem. Hus je to zavrnil in grmado so prižgali. Husovi zemeljski ostanki so bili po sežigu skupaj z ostanki grmade vrženi v reko Ren. To se je zgodilo 6. julija 1415.

Husovo obsodbo so Čehi dojemali kot obsodbo samega Češkega kraljestva, njegovega reda in ljudi v njem. Husova smrt je povzročila izbruh napetosti po vsem Češkem kraljestvu, kar je posledično pripeljalo do husitskih vojn. Jan Hus je danes po vsem svetu priznan za ključnega predhodnika protestantizma.

Leta 1999 je papež Janez Pavel II razglasil, da Husovo nasilno smrt obžaluje in ga je priznal kot cerkvenega reformatorja.

V anketi za leto 2015, ki ga je opravil češki radio, je bil Jan Hus izbran za največjega junaka češkega naroda.

Literatura:

Slovenska Wikipedija in drugi članki o J. H. na spletu; slike sta s spleta.

Kranj – Zlato Polje, 13. september 2018

Majo Prosen